

Fredrika Runeberg – kirjailija kansallisrunoilijan varjossa

Henna Balduyck

Mazzarella, Merete 2007. Fredrika Charlotta o.s. Tengström - Kansallisrunoilijan vaimo. 2. painos. Porvoo: Tammi. 334 s.

Merete Mazzarellan kirjoittama teos Fredrika Runebergistä ei ole missään nimessä tavanomainen elämäkerta. Mazzarella on onnistunut yhdistämään elämäkertaan monia eri tasoja, jotka kuitenkin kokonaisuudessa sulautuvat kauniiksi palapeliksi. Kirjan nimi ”Fredrika Charlotta o.s. Tengström. Kansallisrunoilijan vaimo” on huolella valittu. Mazzarella selvittää heti aluksi valinnan taustaa. Otsikko tuo esille Fredrika Runebergin kiistattoman elämänroolin kansallisrunoilija Runebergin vaimona, mutta ottaa Runebergistä kaikesta huolimatta myös etäisyyttä. Kuten Mazzarella toteaa, miesnäkökulmaa ei ole voitu täysin välttää: Puhuttaessa Fredrika Tengströmistä teoksen päähenkilö nousee esille isänsä tyttärenä. Kaikesta huolimatta Mazzarella haluaa otsikolla tuoda esille Fredrikan ristiriitaisen elämäntilanteen: hän oli ylpeä omista juuristaan ja suvustaan, mutta samalla hän oli tiiviisti sidoksissa Runebergin elämään ja uraan.

Mazzarella pyrkii antamaan Fredrika Runebergille oman äänen – onhan kirjan ilmestymisajankohtakin 200 vuotta kirjailijattaren syntymästä – ja nimi Fredrika Tengström muistuttaa ajasta ennen Runebergiä ja Fredrikan pyrkimyksistä, jotka olivat Runebergistä irrallisia. Silti Mazzarella ei pyri edes uskottelemaan, että Runebergin voi häivyttää teoksesta olemattomiin. Tämä lähestymistapa antaa kirjalle selkeän kehyksen, feministisen näkökulman, jota kuitenkin käytetään aikakautensa kontekstissa. 1800-luvun naiset elivät hyvin erilaisessa maailmassa, kuin missä 2000-luvun naiset elävät. Fredrika Runebergin valintoja ei siis voida arvioida nykypäivän lähtökohdista käsin. Samalla Mazzarella haluaa kuitenkin kysyä, onko ero näiden kahden maailman välillä kuitenkin niin suuri, kuin haluamme kenties uskoa.

Suurimmaksi eroksi nykynaisten ja Fredrika Runebergin aikalaisten välille Mazzarella nostaa käsiteparin ”strategia – taktiikka”, jonka hän on lainannut Åsa Arpingilta. Strategia on vallan väline ja kuuluu naisille, jotka käyttävät valtaa oman elämänsä suhteen. Taktiikka taas on heikossa asemassa olevien keino kääntää olosuhteet itselleen mahdollisimman positiiviseksi – luovia omaan suuntaan vastatulessa. Vaikka Fredrika Runeberg oli monin tavoin etuoikeutetussa asemassa aikanaan, eli hän silti 1800-luvun maailmassa naisena joutuen näin sopeutumaan perhe-elämän vaatimuksiin aivan toisella tavalla kuin aikakautensa miehet. Hän ei voinut laatia ”elämänstrategiaa” samassa mielessä kuin nykypäivän naiset.

Mazzarella aloittaa elämänkerran asian ytimeen käyväällä otsikolla ”Kuinka ymmärtää Fredrika Runebergiä?” Ensimmäinen kappale on Mazzarellan johdatus Fredrika Runebergin maailmaan sekä hänen tulkitsijoihinsa, joita on ollut lukuisia. Aivan ensimmäisiin Fredrika Runebergistä kirjoittaneisiin lukeutui Johan Elias Strömborg, joka toimi myös Runebergin kotimuseon ensimmäisenä intendenttinä. Hänelle tärkeintä Fredrika Runebergin elämässä oli Fredrikan rooli kansallisrunoilijan vaimona. Jotkut, kuten Upsalan yliopiston kirjallisuushistorian professori Victor Svanberg 1950-luvulla, ovat taas käyttäneet Fredrikaa aseenaan Runeberg-kultin kaatamiseen. Feministisestä näkökulmasta Fredrika Runebergin elämää on tulkinnut muun muassa Åsa Stenwall 1970-luvulla. Mazzarellan analyysi aikaisemmasta tutkimuksesta on kiinnostava, ja siitä olisi lukenut mielellään enemmänkin. Jat-

kossa Mazzarella keskittyy kuitenkin lähes yksinomaan Fredrika Runebergin kirjalliseen tuotantoon ja siitä tehtyihin tutkimuksiin.

Katsaus aikaisempaan tutkimukseen avaa lukuisia kiinnostavia ajatuspolkuja ja heittää ilmaan kysymyksiä, joihin Mazzarella pyrkii teoksessaan vastaamaan. Elämäkerran ydin ei ole kuitenkaan ”oikean vastauksen” löytyminen vaan nimenomaan *mahdollisten* vastausten esille nostaminen. Mazzarella ei heittäydy Fredrikan maailmaan sen enempää palvovana ihailijana kuin kiivaana kriitikkonakaan. Sen sijaan hän pyrkii antamaan Fredrikalle oman ja mahdollisimman rehellisen äänen. Elämäkerran kirjoittajan ja kohteen välille syntyy tätä kautta syvä yhteys, eikä vähiten siksi, että yksinkertaistukset vältetään.

Mazzarella seuraa teoksessaan periaatteessa kronologista järjestystä, mikä tuokin lukemiseen ryhtiä ja selkeyttä. Samalla kronologia mahdollistaa kappaleiden sisällä suuretkin hyppäykset näkökulmasta toiseen. Kirjassa käydään läpi Fredrika Runebergin lapsuus ja nuoruus, Runebergien rakastumista ja avioitumista edeltäneet olosuhteet, ensimmäisten aviovuosien kulku Helsingissä ja asettuminen Porvooseen. Teoksen loppupuolella kirjallisuus nousee päärooliin: Mazzarella käy Fredrikan kirjallisen tuotannon rinnalla läpi aikakauden kirjoittavien naisten maailmaa ja heidän kohtaamiaan vaikeuksia. Tämän jälkeen Mazzarella sukeltaa Fredrika Runebergin teosten analyysiin.

Elämäkerrassa ovat taustalla jatkuvasti mukana Fredrikan kirjalliset tavoitteet ja toiveet sekä taktiikka, jonka avulla hän pyrki haaveidensa toteuttamiseen. Esimerkiksi Runebergin toimittaessa Helsingfors Morgonbladia 1830-luvulla, tarttui Fredrika Runeberg tilaisuuteen ja auttoi miestänsä työssä siinä määrin, että häntä voitaisiin jopa kutsua Suomen ensimmäiseksi naisoimittajaksi. Samoihin aikoihin Runebergien kotona kokoontui Lauantai-seura, jonka keskusteluja Fredrika Runeberg kiinnostuksella seurasi, milloin se vain oli mahdollista. Mazzarella pohtii myös, missä määrin Fredrikan toistuva sairastelu 1840-luvulla johtui siitä, että vain sairastaessaan hänelle jäi aikaa kirjoittamiseen.

Vaikkei Mazzarellan tarkoituksena olekaan tuomita voimakkaasti Runebergiä Fredrikan puolisona, tulee Runeberg kirjassa väistämättä esille varsinaisena patriarkaatin perusedustajana sekä ajoittain lapsellisena ja ajattelemattomanakin. Mazzarellan valitsema näkökulma inhimillistää käsitystä Runebergistä jonkinlaisena ”kansallisena ikonina”. Samalla se tulee tuoneeksi esille muidenkin ”kansakunnan suurmiesten” inhimillisen raadollisia piirteitä. Tämä kaikki jää kirjassa kuitenkin taustalle, eräänlaiseksi kiinnostavaksi lisäksi, sillä Mazzarella on läpi kirjan uskollinen Fredrikan ja nimenomaan kirjoittavan Fredrikan näkökulmalle.

Mazzarellan kirjoittama elämäkerta puolustaa paikkaansa Fredrika Runebergin kuvausten joukossa monin eri tavoin. Ensinnäkin Fredrikan elämä Suomen historian monien käännekohtien keskellä on kiehtova tarkastelun kohde useammankin elämäkerran aiheeksi. Toiseksi Fredrikan elämä kietoutui yhteen useiden ”kansakunnan suurmiesten” elämän kanssa – näiden joukossa ei ole vähäisimpänä hänen miehensä. Nämä ”suurmiehet” kiinnostavat kiistatta ihmisiä vielä tänäkin päivänä ja heidän asemansa on perusteltu ainakin siinä mielessä, että heidän elämäntyönsä vaikuttaa yhä niin syvästi käsitykseen suomalaisuudesta. Mazzarellan teos tukee myös tervetullutta kehitystä, jossa nämä ”suurmiehet” lasketaan jaluustoiltaan alas tavallisten ihmisten joukkoon. Heidän elämänsä voidaan tarkastella realistisesti, ilman kansallisikonin kruunua.

Kolmanneksi Mazzarellan teos tarkastelee tärkeää, mutta usein syrjään jäänyttä joukkoa: 1800-luvun naispuolisia kirjailijoita. Ennen kaikkea teos nostaa esille myös sen, että kaikki heistä eivät halunneet olla kirjailijoina sukupuolensa edustajia, vaan ensisijaisesti kirjailijoita. Tähän joukkoon lukeutui myös Fredrika Runeberg, joka Mazzarellan mukaan vierasti syvästi nimitystä ”naiskirjailija”. Neljänneksi Mazzarella analysoi kiinnostavasti

Fredrika Runebergin teosten vastaanottoa ja kriitikoiden kommentteihin vaikuttaneita syitä. Mazzarella yrittää avoimesti tarkastella, mikä oli Fredrika Runebergin teosten kirjallinen taso ja merkitys. Lisäksi voidaan vielä todeta, että Mazzarella itse onnistuu elämäkerran kirjoittamisessa hyvin, koska hän ei tyydy toteamaan mitä tapahtui. Sen lisäksi hän haluaa tarkastella *miksi* jotain tapahtui Fredrika Runebergin elämässä.

Läpi teoksen Mazzarella kysyy, mitkä olivat ne Fredrika Runebergin omat vaikuttimet, jotka johtivat hänen elämänsä ratkaisuihin ja missä määrin hän oli kenties ”kohtalon heitel-tävänä”. Tämä lähestymistapa antaa Fredrika Runebergin elämän tarkasteluun syvyyttä ja tuo esille ne lukuisat perheen sisäiset ja yhteiskunnalliset paineet, jotka vaikuttivat 1800-luvulla suomalaisen kirjoittavan naisen elämään. Se tuo myös esille Fredrika Runebergin näennäisesti passiivisen elämänroolin sisällä piilleen aktiivisen toimijan, joka osasi käyttää halutessaan taktiikkaa apunaan.

Henna Balduyck valmistui Helsingin yliopistosta valtiotieteiden maisteriksi syksyllä 2007 pääaineenaan poliittinen historia

Kurkistus koulutuspolitiikan lähihistoriaan

Arto Jauhiainen

Raija Meriläinen (2008) toim. Suomalaisen koulutuspolitiikan murros 1990-luvulla. Artikkelisarja. Okka-säätiön vuosikirja 2008, 91 s.

Raija Meriläisen toimittama ja Opetus-, kasvatusta- ja koulutusalojen säätiön (Okka) kustantama vuosikirja *Suomalaisen koulutuspolitiikan murros 1990-luvulla* tarkastelee maamme koulunpidon lähihistoriaa. Kirja on alaotsikkonsa mukaisesti artikkelisarja, jonka kirjoitukset käsittelevät murroksia ja käännekohtia laman jälkeisessä Suomessa perus- ja toisen asteen koulutuksen osalta. Teos koostuu johdantoluvun lisäksi kuudesta itsenäisestä artikkelista, joissa analysoidaan, mitä tapahtui ”kuohuvalla” 1990-luvulla peruskoululle, opettajuudelle, arvioinnille, ylioppilastutkinnolle, nuorisokouluhankkeelle sekä miten OAJ:n toimijat muistavat koulutuspolitiikan lähimenneisyyttä. Toki useimmissa kirjoituksissa otetaan vauhtia varhaisemmasta historiasta, jotta voidaan ymmärtää mikä 1990-luvulla oikein murtui.

Kirjan avausartikkelissa Sirkka Ahonen pureutuu analyttisesti, selkeästi ja kriittisesti koulunpidon uusiin oppeihin ja periaatteisiin. Vaikka artikkelin näkökulma on perusopetuksessa, kiteyttää kirjoitus sen eetoksen muutoksen, joka tuolloin läpäisi koko koulutuspolitiikan ja tietysti laajemminkin yhteiskuntapolitiikan. Näitä ovat mm. muuttunut tasa-arvokäsitys ja uusi julkishallinto-oppi (NPM) tehokkuus-, tuloksellisuus- ja markkinaideologioineen, jotka haastoivat perinteisen hyvinvointivaltiollisen tasa-arvonäkemyksen. 2000-luvun peruskoulu on kirjoittajan mukaan jotakin näiden väliltä: ”uusi koulu oli tulosvastoallinen koulutuspalvelujen tuottaja, joka toimii osittain markkinoiden tapaan. Se turvasi kuitenkin lähikoulun saatavuuden lapsille ja nojasi opetuksessaan ainakin toisella kyljellään yhteisölliseen arvoon” (s. 19). Lopuksi Ahonen pyrkii myös vakavasti arvioimaan, mihin valittu tie